

Belevingswaardenonderzoek Wolferen-Sprok

Belevingswaardenonderzoek Wolferen-Sprok

Kerntaak

Dijkversterking is nodig om ook in de toekomst droge voeten te houden. Delen van de dijk tussen Wolferen en Sprok (Andelst, Slijk-Ewijk, Oosterhout en Lent) voldoen niet meer aan de nieuwe veiligheidseisen. Daarom gaat het waterschap de komende jaren uitzoeken wat er moet gebeuren om de dijk te versterken. Zo beschermen zij het rivierengebied nóg beter tegen overstromingen.

Wat gaat er gebeuren?

In 2020 start de realisatie van de dijkversterking, maar voor het zover is, moet het WSRL eerst bepalen waar de zwakke plekken in de dijk precies zitten en hoe zij deze het beste aan kunnen pakken. Van 2015 tot 2018 loopt de verkenningsfase van de dijkversterking, waarin het WSRL allerlei onderzoeken doet, verschillende alternatieven voor dijkversterking uitwerkt en een voorkeursalternatief kiest. In 2016 is het ruimtelijk kwaliteitskader opgesteld: een onderzoek naar de ruimtelijke kwaliteit van het gebied zoals de geschiedenis, natuur, gebruik en beleving.

Belevingswaardenonderzoek

Dit belevingswaardenonderzoek is onderdeel van het ruimtelijk kwaliteitskader. Met het belevingswaardenonderzoek wil het waterschap in beeld brengen welke waarden de omgeving belangrijk vindt aan de huidige dijk en zijn toekomst, zodat het waterschap deze waarden, aandachtspunten en wensen vanuit de omgeving mee kan nemen in latere fases van het project. Voor het belevingswaardenonderzoek is gesproken met bewoners en betrokkenen over hun beleving en ideeën bij de dijk en de komende dijkversterking.

Het belevingswaardenonderzoek is in de zomer van 2016 uitgevoerd door Bureau Stroom in samenwerking met Witteveen+Bos, in opdracht van Waterschap Rivierenland.

Dank aan 150 bewoners en recreanten van buiten het plangebied voor hun tijd en enthousiasme. Bijzondere dank aan de geïnterviewden Liza du Pré, Maurice du Pré, John Hoogendoorn, Bas Colen, Frans Mikx, John Mulder, Johan Plamont, Allan Krijgsheld en Johan Lokhorst voor hun kennis, kritische noot en mooie verhalen.

Nummer 4 in top 12 hoogst
gewaardeerde locaties:
kerk Slijk-Ewijk

BUREAU **stroom**

Witteveen + **Bos**

Hoe?

In het belevingswaardenonderzoek zijn op drie verschillende manieren belevingswaarden verzameld, namelijk middels een kennisbijeenkomst, interviews en enquêtes.

De kennisbijeenkomst op 6 juli 2016 was de start van het belevingswaardenonderzoek. In groeps gesprekken rond een kaart van het plangebied is een eerste inzicht verkregen in de gebiedskenmerken, belevingswaarden en indeling in deelgebieden.

De interviews waren semi-gestructureerd. Deze zijn gehouden met deskundigen die veel kennis hebben over het gebied op verschillende thema's (natuur, landschap & cultuurhistorie, recreatie, ondernemen & wonen). De enquêtes zijn mondeling afgenomen bij passanten op verschillende plekken langs de dijk. Met gesloten én open vragen is passanten gevraagd hoe zij de dijk gebruiken en beleven, welke gebiedskenmerken zij belangrijk vinden en hoe zij de toekomst van de dijk zien. Met het toepassen van verschillende manieren van dataverzameling beogen we een juiste afspiegeling te geven van de verschillende belangen in het gebied.

Waar?

De enquêtes zijn afgenomen op acht verschillende plekken langs de dijk: bij Wolferen, Loenen, Slijk-Ewijk, Oosterhout, de Altena, de Oversteek, Sprok en op de jaarmarkt in Slijk-Ewijk. Voor een analyse per deelgebied zijn de respondenten van de jaarmarkt in Slijk-Ewijk op basis van postcode onderverdeeld over de overige 7 deelgebieden. Vervolgens zijn de deelgebieden Wolferen en Loenen samengevoegd omdat er weinig tot geen verschil zit in de beleving van deze gebieden (ze liggen in elkaars verlengde). Hetzelfde geldt voor de deelgebieden Slijk-Ewijk en Oosterhout (beiden dorpen waarvan de bewoners regelmatig gebruik maken van de dijk) en de deelgebieden Oversteek en Sprok (als deel van het stedelijk gebied van Nijmegen), zie bladzijde 4 en 5.

Wie?

In juli en augustus 2016 zijn acht mensen geïnterviewd. Daarnaast zijn 150 passanten geënuquêteerd waarvan 78 mannen (52%) en 72 vrouwen (48%).

In dit beeldverslag van het belevingswaardenonderzoek maken we geografisch onderscheid tussen bewoners uit het plangebied en recreanten van buiten het plangebied. De bewoners zijn in enkele gevallen ook ondernemers uit het plangebied. Daarnaast recreëren ook bewoners in het plangebied. De enquêtes zijn afgenomen onder 53 bewoners en 2 ondernemers die werkzaam zijn in het plangebied. Van de bewoners wonen er 16 aan of vlak bij de dijk, zijn er 5 ook ondernemer en 50 recreëren op of rond de dijk. Daarnaast is met 95 recreanten van buiten het plangebied gesproken.

De jongste deelnemer is 18 jaar, de oudste 84. De gemiddelde leeftijd is relatief hoog, namelijk 57,6 jaar. Door de uitvoering tijdens de zomervakantie zijn scholieren niet betrokken.

De hooggelegen dijk geeft een weids en afwisselend uitzicht op de rivier en het gebied. Daarnaast is het een belangrijke verbindingroute. Recreanten genieten van fiets- en wandeltochten over de dijk. Bewoners doen dat ook, maar zij waarderen het gebied ook nog op andere manieren. Zij hebben vaak meer oog voor de dynamiek van het gebied, trekken graag de uiterwaarden in en zien de dijk ook als een belangrijke ontsluitingsroute naar werk en voorzieningen. Alle gebruikers vinden de rust en de natuur- en cultuurwaarden van het gebied belangrijk.

2. Voetveer Beuningen - Slijk-Ewijk

De Waal:
 - mooi uitzicht
 - waterkwaliteit

'de vorm van de rivier is belangrijk'

recreant

'de dynamiek van het rivierengebied is belangrijk'

bewoner

De dijk:

- fysieke functie als verbindend element tussen verschillende deelgebieden
- object waar je het gebied vanaf kunt beleven
- kronkelige vorm

'fietsen op de dijk is belangrijk'

recreant

'rust en stilte in het gebied is belangrijk. De dijk wordt nu als druk ervaren'

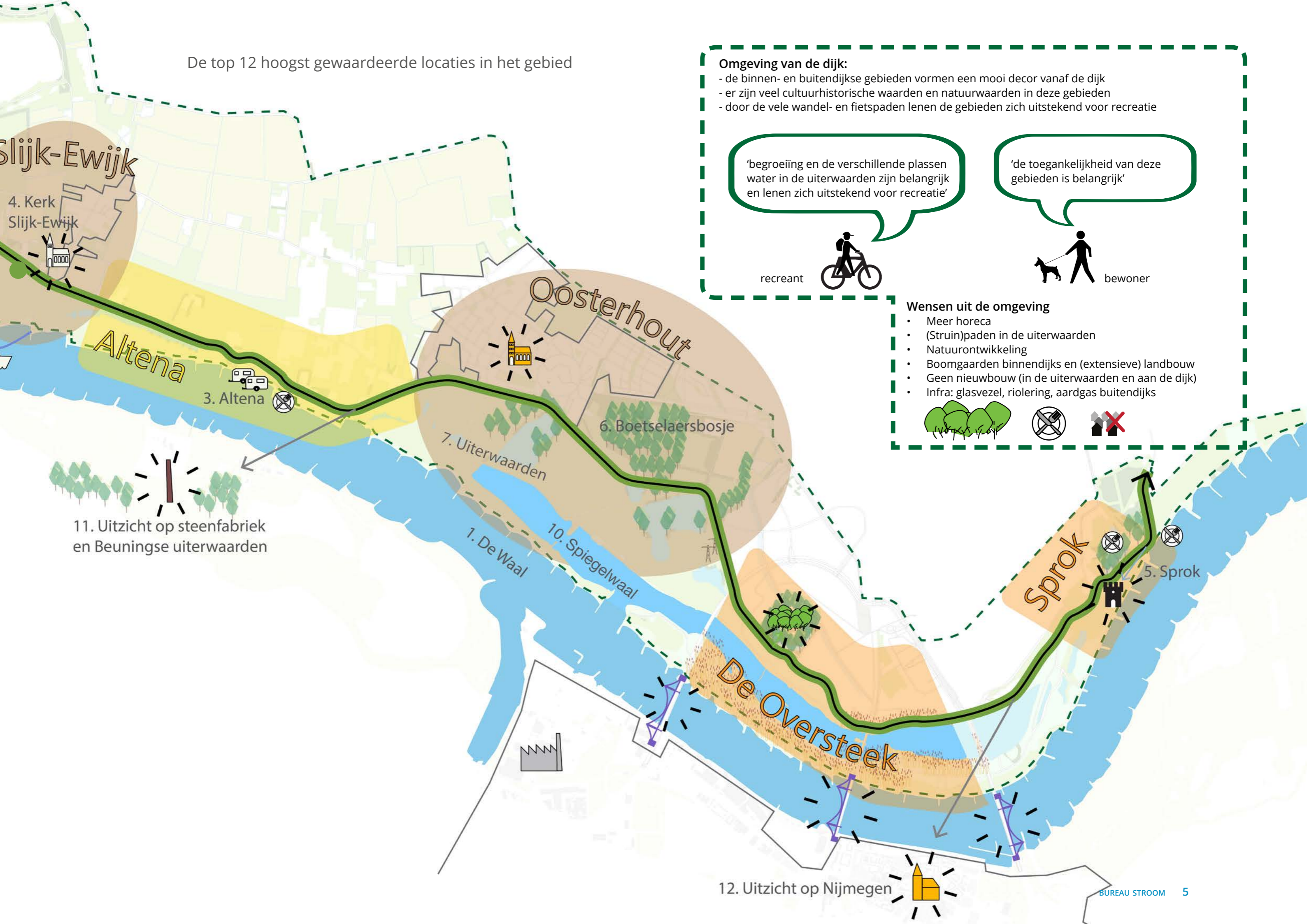
bewoner

Wensen uit de omgeving

- De weg op de dijk autoluw of autovrij
- Gescheiden fiets- en wandelpaden, bijvoorbeeld aan de onderkant van de dijk
- Verkeersremmende maatregelen en maximaal 30 of 50 km/uur rijden op de dijk
- Motoren weren
- Verlichting plaatsen
- Bankjes en picknickplekken
- Bloemrijke dijk / maaibeheer gericht op natuur
- Vorm, sfeer en functie van de dijk behouden
- Kunstwerk Waterrad bij Oosterhout verwijderen, verplaatsen of camoufleren

De top 12 hoogst gewaardeerde locaties in het gebied

Omgeving van de dijk:

- de binnen- en buitendijkse gebieden vormen een mooi decor vanaf de dijk
- er zijn veel cultuurhistorische waarden en natuurwaarden in deze gebieden
- door de vele wandel- en fietspaden lenen de gebieden zich uitstekend voor recreatie

'begroeiing en de verschillende plassen water in de uiterwaarden zijn belangrijk en lenen zich uitstekend voor recreatie'

recreant

'de toegankelijkheid van deze gebieden is belangrijk'

bewoner

Wensen uit de omgeving

- Meer horeca
- (Struin)paden in de uiterwaarden
- Natuurontwikkeling
- Boomgaarden binnendijks en (extensieve) landbouw
- Geen nieuwbouw (in de uiterwaarden en aan de dijk)
- Infra: glasvezel, riolering, aardgas buitendijks

**TOP 5 GEBIEDSKENMERKEN BIJ
DE BELEVING VAN DE DIJK
(140 respondenten)**

1. Afwisselend uitzicht vanaf de dijk (76%)
2. Het weidse uitzicht (69%)
3. De kronkelige vorm van de dijk (52%)
4. De beschikbare fietspaden op de dijk (51%)
5. Toegankelijkheid van de uiterwaarden, rivier en bossen (49%)

**TOP 5 GEBIEDSKENMERKEN BIJ
DE BELEVING VAN DE RIVIER
(139 respondenten)**

1. Zicht op scheepvaart (71%)
2. Nabijheid van de rivier langs de dijk (61%)
3. De vorm van de rivier (60%)
4. Levendigheid van de rivier (55%)
5. Waterkwaliteit (49%)

**TOP 5 GEBIEDSKENMERKEN BIJ
DE BELEVING VAN HET BINNEN- EN
BUITENDIJKS GEBIED
(137 respondenten)**

1. Wandel- en fietspaden (62%)
2. Afwisseling in natuur en landschap (53%)
3. Cultuurhistorische / bijzondere bebouwing (53%)
4. Begroeiing in de uiterwaarden (48%)
5. De verschillende plassen in de uiterwaarden (46%)

Nummer 12 in top 12 hoogst
gewaardeerde locaties:
uitzicht op Nijmegen

*Moan bove de Betuwe
Dick van Altena*

*D'r lupt 'n kjel ien 'n oliejas ietskes geduukt
Die de Betuwse moan as zaklamp gebruikt
As ie over de wieje polders kiekt
Woar 't woater sleet tegen de diek*

*Goa mar sloape, fluustert de wiend
Goa mar rustig sloape mien kiend
Net as de merling ien 't bos
En 't schoap binnedieks
As straks de moan bove de Betuwe schient*

*'n Keer tege oud en neij was 't wer es kritiek
Mit 'n burgervoader op de buus zò wit as 'n liek
Half Holland ien angs en iedereen ien paniek
Behalve dà kiend en die kjel op de diek*

Goa mar...

Wolferen en Loenen

Beleving

Bij Wolferen en Loenen is de dijk, gelijk aan het hele gebied, belangrijk voor het beleven van afwisseling in het landschap. De enorme bochten in de dijk bieden hier steeds verrassende uitzichten op het landgoed binnendijks en uiterwaarden van het landgoed buitendijks, maar ook op de Tacitusbrug. Buitendijks vallen de kolken (wielen) en de dode rivierarm het meest op. Landgoed Loenen wordt bovendien zelfs gezien als mooiste plek van het hele dijktracé.

Uit de hoge waardering voor de toegankelijkheid van de uiterwaarden, bossen en rivier blijkt dat de omgeving van de dijk bij, met name, Loenen uitnodigt om de dijk af te gaan en verder te ontdekken. Er zijn geen opvallende verschillen in de beleving van de rivier met de rest van het plangebied.

Wensen vanuit de omgeving

Meer dan de helft van de genoemde wensen vanuit de omgeving heeft hier te maken met verkeer, wat nog eens benadrukt dat men het verkeer op de dijk als druk en onveilig ervaart. Genoemde mogelijkheden zijn:

1. de weg op de dijk auto- en motorluw maken,
2. verkeersremmende maatregelen treffen en
3. de dijk autovrij maken, alleen begaanbaar voor fietsers en wandelaars.

In dit deelgebied, waar de omgeving van de dijk een belangrijke rol speelt in de beleving, zijn relatief weinig wensen vanuit de omgeving benoemd met betrekking tot de dijk zelf. Maar ook hier wordt het behoud van de kronkelige vorm van de dijk het meest benoemd.

Emoties

De meest genoemde emoties zijn hier, net zoals voor het hele dijktraject rust en vrijheid. Ook mooi, ruimte en wind zijn hier veel genoemd.

Deze woorden beschrijven het gevoel dat Wolferen en Loenen oproepen.

- Datum afname: 4, 11 en 14 augustus 2016
- Aantal geënquêteerden: 40
- Aantal respondenten gebiedskenmerken: dijk 39; rivier 39; binnen-buitendijks 39
- In de grafieken met top 5 staan de vijf hoogst gewaardeerde gebiedskenmerken, met het percentage respondenten dat het gebiedskenmerk belangrijk vindt en het gemiddelde cijfer dat zij toekennen aan het gebiedskenmerk.

58-jarige dijkbewoner

"Als ik de snelweg afkom, rij ik zo de rust in. 's Avonds bij schemering staan de reetjes langs het bos bij Loenen."

48-jarige dijkbewoner

"De bocht in de dijk is ontstaan vanwege de dijkdoorbraak. Het verhaal gaat dat er een heks rond die kolk zwerft. Maar dat kan natuurlijk ook mijn moeder zijn geweest. Verder heb ik daar nooit iemand gezien."

44-jarige bewoner en fruitboer

"De rivier brengt ook gevaar. De dijk geeft bescherming."

60-jarige bewoonster en agrarisch ondernemer

"Het overlijden van een jonge man die op de zomerdijk is gaan wandelen en op verkeerde moment in het ijskoude water terecht is gekomen, maakte op mij veel indruk. Helikopters vlogen 's nacht om te zoeken."

64-jarige bewoner

"De winterbeleving van de kinderen is hier zo mooi. Ze kunnen hier sleeën van de dijk en schaatsen op de wielen. Dat trekt ook enorm veel mensen."

Dijkbewoner en agrarisch ondernemer

"Met het hoogwater in de jaren 1990 werd de bewoners van de Nederbetuwe en het land van Maas en Waal geëvacueerd. Wij werden hier op de grens bij Wolferen net niet geëvacueerd. Wij kregen wel veel vee en mensen vanuit Maas en Waal in huis. Bij ons in huis hebben militairen geslapen die de dijk bij Ochten hebben beschermd. Een paar dagen ging toen alle prioriteit van alle mensen naar het beschermen en het intact houden van de dijk. Het was een heel mooi proces, maar ook heel spannend. Maar als de dijk door was gebroken, was het water nooit zo hoog gekomen als de oudste schuur op het erf. Die is destijds bewust zo hoog gebouwd dat hij droog blijft."

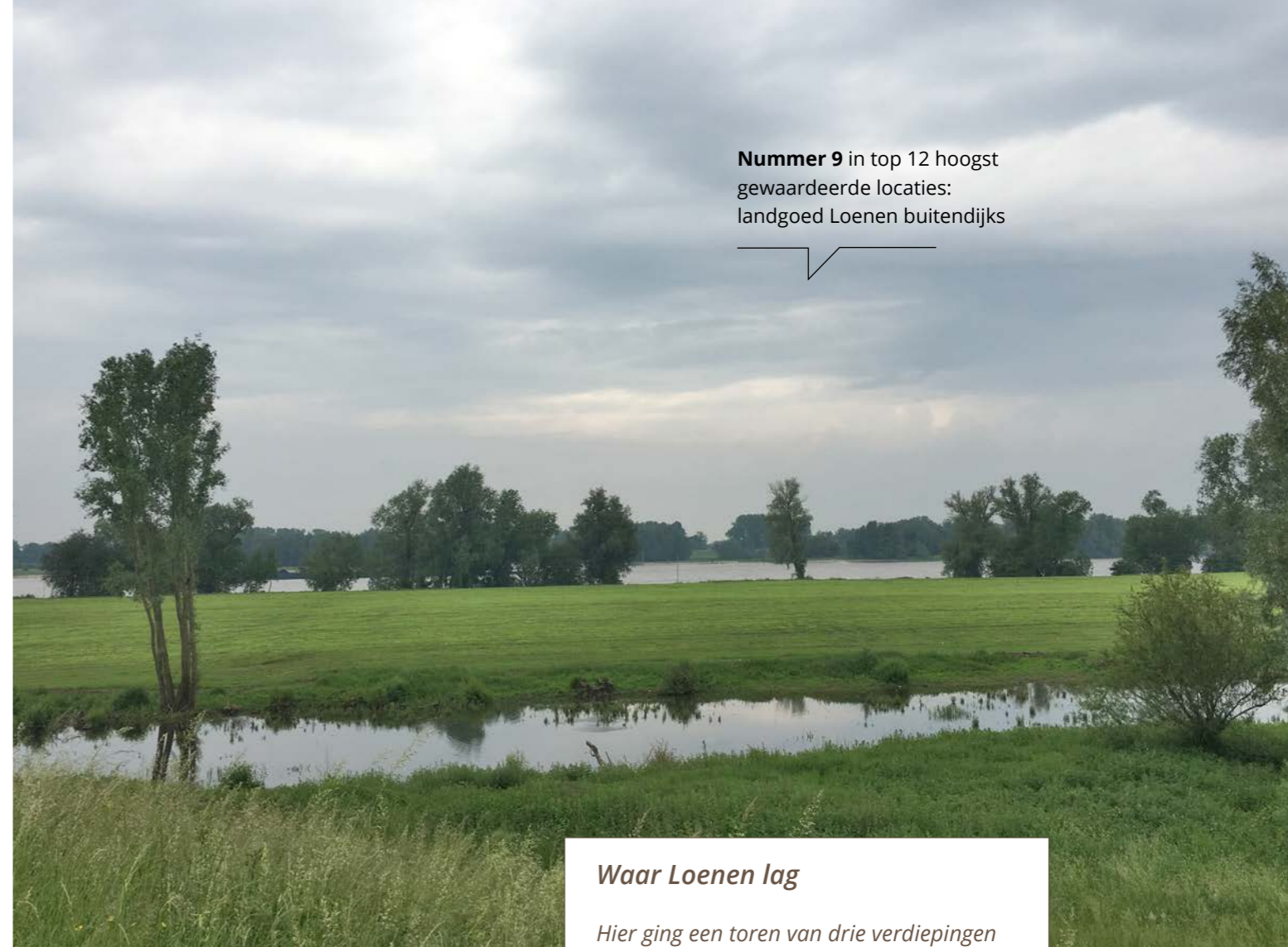

63-jarige bewoonster

"Vroeger stonden hier prachtige hoogstamperen-bomen langs de dijk. Door de dijkverzwaring zijn die gesneuveld. Dat is een waarde die verloren is gegaan."

Nummer 8 in top 12 hoogst
gewaardeerde locaties:
landgoed Heerlijkheid Loenen

Nummer 9 in top 12 hoogst
gewaardeerde locaties:
landgoed Loenen buitendijks

Waar Loenen lag

Hier ging een toren van drie verdiepingen verloren. Hier stonden eiken, essen, iepen en linden, verderop wat kastanjes, noten en wilgen. Akkers en weiden werden door een overslag tot woestijnen.

Wat ooit dorp was, werd hier barre zee - als een dijk tot drie keer toe breekt, is dat geen toeval meer.

Daar waar een rivier zich breed maakt, komt het water halen wat het toestaat

[Gedicht van Dennis Gaens, te vinden aan de dijk bij Loenen in het kader van de fietsroute Verdrongen dorpen]

De heren van Gendt

In vak vier is de hoge heerlijkheid Wolferen en Loenen vertegenwoordigd in de vorm van het wapen van de heren van Gendt, die lange tijd de scepter over Loenen hebben gezwaaid. Het is een dwarsbalk van keel (rood), getralied met goud, op een zilveren veld. Over het oude kasteel van Loenen is een legende bekend.

De legende

Op de plaats van de zwarte kuil bij Loenen, dicht bij De standerdmolen "Nieuw Leven" te Valburg, moet heel vroeger het sterke kasteel van Egbert van Loenen hebben gestaan. Egbert van Loenen was een rauw en guur heerschap, dat niets liever deed dan met zijn losbandige vrienden woest feest vieren. Zijn vrouw was juist het tegenovergestelde, minzaam en vroom. Zij hielp zieken en zwakken. Op zekere dag had zij aan de kerk een nieuwe torenklok geschonken, die met kerst voor het eerst geluid en gewijd zou worden. Heer Egbert lachte echter om dit alles. Toen hij op een zekere avond weer met zijn vrienden aan het feestvieren was, schreeuwde hij plotseling in

een wilde dronkemansopwelling dat die torenklok direct geluid moest worden. Gewijd of ongewijd, dat kon hem niets schelen. Omdat men zijn bevel niet durfde na te laten, werd de nieuwe klok geluid. Maar bij het luiden van de eerste tonen begon er plotseling een hevige wind te waaien, die al spoedig tot een storm en orkaan aanwakkerde.

Ontworteld

Het water van de rivier steeg schrikbarend, zodat de rivier buiten zijn oevers trad, en bomen ontwortelde. Op een gegeven moment rukte de orkaan de nieuwe klok uit de kerktoren en deze kwam met geweld op het kasteel terecht. Door een reusachtige vloedgolf verdween toen het kasteel met feestgangers geheel in een onmetelijke diepte. Nooit meer is er iets van teruggevonden dan een diepe kolk, die nu door de omwonenden de Zwarte Kuil wordt genoemd. Maar soms meent een eenzame hengelaar in de spiegeling van het heldere water van de Zwarte Kuil plotseling nog even de ruïne van het verzonken slot van heer Egbert van Loenen te zien. Tot zover de legende.

Uit : C.J. Hoogland, "De geschiedenis van het dorp Valburg (ligt in een land dat vol is van romantiek, sagen en legenden), Reformatorisch Dagblad, 30 december 1987.

Altena

Beleving

De Altena wordt door veel mensen benoemd als mooiste plek op het dijktraject Wolferen-Sprok, omdat de rivier hier heel dicht bij de dijk stroomt. Daardoor heb je vanaf de dijk voor en na de camping, vanaf de camping en de brasserie een prachtig uitzicht op de Waal en de uiterwaarden van Beuningen. Ook is de dijk hier belangrijk als verbindingsroute.

De Altena is, met de camping en brasserie, een belangrijke uitvalsbasis voor recreanten van buiten het plangebied. De gebiedskenmerken die belangrijk zijn voor recreanten van buiten het plangebied scoren hier dan ook hoger dan de gebiedskenmerken die belangrijk zijn voor de woonkwaliteit. Zo zijn de horecavoorzieningen langs de dijk belangrijker voor de respondenten bij de Altena dan voor het hele gebied. Er zijn geen opvallende verschillen in de beleving van de rivier met de rest van het plangebied.

Wensen vanuit de omgeving

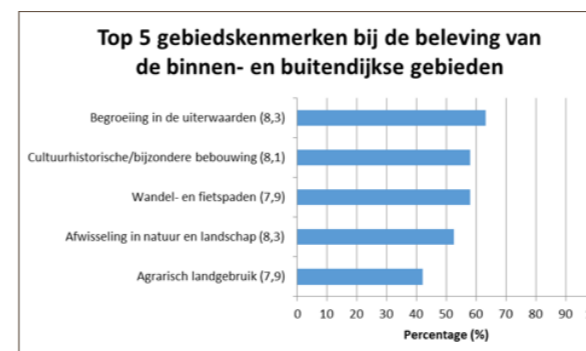
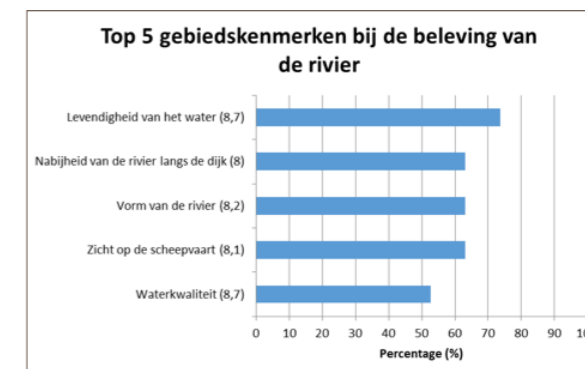
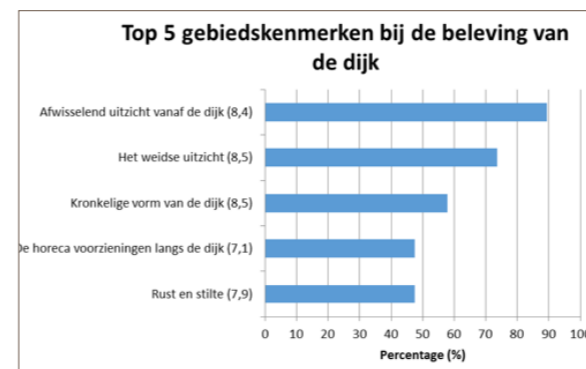
Eén derde van de respondenten bij de Altena wil graag dat met de dijkversterking ook de verkeerssituatie wordt aangepakt, zodat het veiliger wordt voor fietsers. Hoewel er veel recreanten van buiten het plangebied komen bij de Altena, zijn er relatief minder wensen vanuit de omgeving benoemd voor recreatie en horeca dan voor het gehele gebied.

Deze woorden beschrijven het gevoel dat de Altena oproept.

Emoties

Bijna 40% van de respondenten bij de Altena ervaart een gevoel van rust op die plek. Ook andere emoties die voor recreanten van buiten het plangebied belangrijk zijn, worden hier relatief vaak genoemd, zoals ruimte, uitzicht en weidsheid.

- Datum afname: 12 en 14 augustus 2016
- Aantal geënquêteerden: 21
- Aantal respondenten gebiedskenmerken: dijk 19; rivier 19; binnen-buitendijks 19
- In de grafieken met top 5 staan de vijf hoogst gewaardeerde gebiedskenmerken, met het percentage respondenten dat het gebiedskenmerk belangrijk vindt en het gemiddelde cijfer dat zij toekennen aan het gebiedskenmerk.

68-jarige bewoner

“Voor mij, als voormalig schippersvrouw, zijn de kerken heel belangrijk. Dat zijn de herkenningspunten vanaf de rivier.”

Nummer 1 in top 12
hoogst gewaardeerde
locaties: de Waal

Jeugdherinneringen door John Hoogendoorn

Als kind, geboren begin jaren '60, woonden wij aan de Altena heel afgelegen. Toen de eerste mensen uit de stad hier hun tentje op kwamen zetten was dat verrukkelijk. De zes weken zomervakantie duurde voor ons gevoel maanden, waarin we volop speelden in en langs het water samen met de vriendjes van de campinggasten.

We haalden kattenkwaad uit: kersen bij de boer stelen en die op de camping verkopen, in de buik van de Tacitusbrug kruipen, klauteren op een baggerschip. We waren altijd drijvende dingen aan het bouwen, maar ook boomhutten waarvan de stam helemaal in het water kwam te staan bij hoogwater.

Het is bijzonder om in een overwegend agrarisch dorp een kampeerbedrijf te hebben. Daardoor kwamen destijds de dorpingen veel meer in aanraking met de mensen uit de stad. Vrijheid en lieflijkheid van de natuur en het water, maar ook de kracht van de rivier maakt deze plek zo bijzonder. Zo heeft ons huis wel eens in het water gestaan. Nu ik wat ouder ben, ervaar ik steeds meer het rustgevende van de plek. Lekker rustig op de krib zitten als je niet zo lekker in je vel zit. Pure verbondenheid met de natuur.

62-jarige recreant

"Het hele dijkgebied is een verhaal. Lekker voor de caravan barbecueën en schepen voorbij zien komen. Rustig je ogen dicht doen en luisteren naar het water. Door het klotsen van het water is het net of je aan zee zit."

70-jarige dijkbewoner

"Toen ik op de lagere land- en tuinbouw school zat vertelde mijn leraar tegen ons, jongens uit de Betuwe: jullie worden straks tuinder. Hier krijgen jullie een klein brokkie steenkool en daarmee gaan jullie de kassen verwarmen. Dit kleinschalige staat in groot contrast met de werkelijkheid van nu. Ik verbaas me zo over de enorme hoeveelheid bakken met kolen die in deze tijd over de Waal richting Duitsland gaan. De toename van de scheepvaart is immens. De zuidwesten wind blaast veel kolengruis van de schepen. De meeste strandjes langs de Waal worden helemaal zwart."

66-jarige en 63-jarige dijkbewoners

"Lekker struinen langs de Waal en wrakhout meenemen. Van een lading plankjes en balkjes, gevonden in de uiterwaarden, hebben we een trap gemaakt. We gingen altijd wel jutten in de uiterwaarden. We vonden grote stukken kabel en roeiriemen en zelfs een halve sloopschroef."

70-jarige en 78-jarige dijkbewoners

"Wij maken laag en hoog water mee. Ik sta ieder keer weer verbaast hoeveel water er dan doorheen komt. Bij laag water is het zo bijzonder dat je helemaal langs de rivier tot Nijmegen kunt lopen. Iedere keer weer maakt het hoge water indruk."

Nummer 11 in top 12 hoogst
gewaardeerde locaties: uitzicht
op steenfabriek en Beuningse
uiterwaarden

Slijk-Ewijk en Oosterhout

Beleving

Bij de dorpen Slijk-Ewijk en Oosterhout beleef je vanaf de dijk de verbondenheid van de dorpskernen met de dijk. De mooiste plekken hier zijn het witte kerkje van Slijk-Ewijk, het Boetslaersbosje en de uiterwaarden van Oosterhout. Naast de dijk is ook het voetveer tussen Beuningen en Slijk-Ewijk een manier waarop mensen het landschap beleven. De dijk en het voetveer zijn er belangrijk als verbindingsroute, zeker voor de bewoners van de dorpen.

56% van de geënquêteerden in Slijk-Ewijk en Oosterhout woont in de dorpen of aan de dijk. In de waardering van het gebied uit zich dit in een hogere waardering van de woonkwaliteit rust en stilte en de beleving en waardering van hoogwater. De bewoners wonen dicht bij de rivier en kennen als geen ander de dynamiek van de rivier en schoonheid van hoogwater.

Wensen vanuit de omgeving

De negatieve beoordeling van drukte op de dijk door bewoners zie je terug in de wensen vanuit de omgeving: de respondenten zien graag dat de dijk in de toekomst veiliger wordt voor verkeer. (Verdere) afsluiting van wegen voor gemotoriseerd verkeer zien zij echter niet als de juiste oplossing. Het uiterlijk, en dan vooral de huidige kronkelige vorm van de dijk moet wel behouden blijven. In tegenstelling tot andere deelgebieden is het uitbreiden en stimuleren van horeca in Slijk-Ewijk en Oosterhout niet genoemd. Mogelijk is de horeca bij en in de dorpen voldoende voor de respondenten, die veelal in de dorpen zelf wonen. Wensen vanuit de omgeving die wel vaker benoemd zijn dan in andere deelgebieden hebben te maken met het verbeteren van de woonkwaliteit, zoals het aanleggen van glasvezel en het verbeteren van de riolering.

Emoties

De meest genoemde emoties zijn hier, net zoals voor het hele dijktraject, vrij/vrijheid en rust. Alleen ontspannen is hier niet genoemd als emotie, wat verklaard kan worden door het relatief kleine aandeel recreanten van buiten het plangebied onder respondenten, die vooral voor de ontspanning naar de dijk gaan.

Deze woorden beschrijven het gevoel dat de Slijk-Ewijk en Oosterhout oproepen.

- Datum afname: 2, 10 en 14 augustus 2016
- Aantal geënquêteerden: 48
- Aantal respondenten gebiedskenmerken: dijk 47; rivier 46; binnen-buitendijks 46
- In de grafieken met top 5 staan de vijf hoogst gewaardeerde gebiedskenmerken, met het percentage respondenten dat het gebiedskenmerk belangrijk vindt en het gemiddelde cijfer dat zij toekennen aan het gebiedskenmerk.

71-jarige recreant

"Het ruwe is ook mooi. Er is veel begroeiing en er zijn bloemen. De doorkijk naar uiterwaarden met koeien is ook mooi. Heel verschillend. Het verandert iedere keer. Ook mooi om ver te kijken. In het dorp zie je niks. Vanaf de dijk wel. Daarom rijden wij er zo snel mogelijk weer op."

62-jarige bewoonster

"Ik weet nog dat de Waal bevroren was in 1963. Wij stonden samen op de dijk. Dat was een overweldigend gevoel. Het maakte veel indruk bij mijn grote sterke vader. Ik herinner me het gekraak van de ijsschotsen tegen elkaar. Mijn vader was smid in Oosterhout. Vanaf de dijk kon je de smidse mooi zien."

45-jarige recreant

"Ik was een keer aan het skaten over de dijk. Toen verloor ik een wiel, viel en lag in de kreukels."

Bewoner Johan

"Hardlopen is mijn grote hobby: lekker van me afkijken op de dijk. Op elke 100 meter staat een hectometerpaaltje waar ik mijn snelheid aan kan aflezen. Je voelt de wind."

64-jarige bewoner

"Tijdens het hoogwater in 1996 woonde mijn schoonvader van 86 aan de dijk. Hij woonde alleen. Toen ik vroeg of hij niet bang was, zei hij dat hij nog nooit had meegemaakt dat hij met een bootje uit het zolderraam gehaald moest worden. Het leek hem een hele beleving."

58-jarige recreant

"Het voetpontje zorgt zo mooi voor de verbinding. Zonder dijk geen pontje."

60-jarige recreant

"Als kleine jongen herinner ik mij dat het water zo hoog stond dat het over de dijk klotste bij Oosterhout."

45-jarige recreant

"Vaak maak ik nachts foto's. Dan liep ik de wei in bij de Oosterhoutse uiterwaarden en maakte foto's van koeien en paarden hier. Altijd het idee dat ik op avontuur was. Op een soort expeditie."

55-jarige bewoner

Bij Slijk-Ewijk in de uiterwaarden is een plekje met hoogteverschillen. Daar waait de sneeuw in de wind op. Het is heerlijk om tegen die sneeuwklif aan te liggen, lekker uit de wind in de zon."

72-jarige recreante

"Bij het hoogwater brachten onze ouders ons vroeger naar bed en zeiden: 'ga maar rustig slapen, de dijk breekt niet door, het water staat nog net hoog genoeg'. We moesten vertrouwen op de dijkbewaking."

Hotel De Betuwe

Dick van Altena

*Ge bin welkom ien Hotel De Betuwe
Tusse de bloesem van 't rivierenland
Op oew vluch komde d'r van eiges
Ien 't oog van de sturrem Nederland
Ge hed uitzich op de appelebome
Op de diek, de rivier, 'n stukske bos
Kom mar grus, ge hèn gin sleutel nodig
Lop mar nor binnen, de deur is altied los
Ge bin welkom...
De stad rukt op mit alles wat 't stad makt
De politiek die links en rechts zien keutel drêjt
't Is hier nog rustig as ien 'n oog van 'n
sturrem
Ik kruup ien mien kraag umdà 't à 'n bietje
wêjt
Ge bin welkom...
Ze wille steeds de boel hier mar verbouwe
't Zien duk minse van wie 't hotel nie is
Ik blief bij 't miene, blief jij dan bij 't jouwe
En lèt de Betuwe nou is 'n keer mi rus
Ik blief bij 't miene, blief jij dan bij 't jouwe
En lèt de Betuwe nou eindlijk is mi rus*

De Oversteek en Sprok

Beleving

Vanaf de dijk tussen de Oversteek en Sprok zie je zowel stedelijk als natuurlijk landschap. De Nevengeul, het uitzicht op de stad Nijmegen, Sprok en de bruggen van Nijmegen worden hierbij als mooiste plekken gezien. De dijk functioneert hierbij als verbindingroute. Bewoners van oud en nieuw Nijmegen wandelen en fietsen hier relatief veel.

Met een derde plaats in de top 5 en een gemiddelde van 8,6 wordt hier de schoonheid van hoogwater het hoogst gewaardeerd van alle deelgebieden. Door de nabijheid van de rivier bij de dijk en de recente aanleg van de Spiegelwaal wordt hoogwater hier dan ook bewust beleefd. Er zijn geen opvallende verschillen in de beleving van de dijk en het binnen- en buitendijkse gebied met de rest van het plangebied.

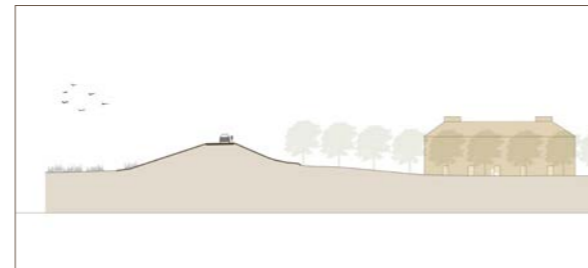
Wensen vanuit de omgeving

De Oversteek en Sprok maken deel uit van het stedelijk landschap van Nijmegen. Hier is laatste decennia flink gebouwd. De meeste wensen om geen nieuwbouw meer te realiseren komen dan ook vanuit dit deelgebied. Er is hier vrijwel geen landbouw meer en er zijn daardoor op landbouwgebied geen wensen vanuit de omgeving benoemd.

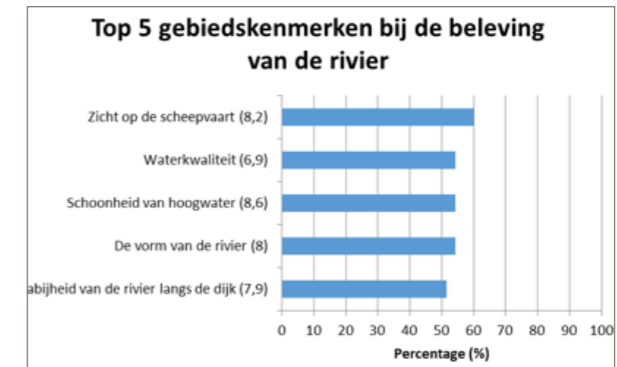
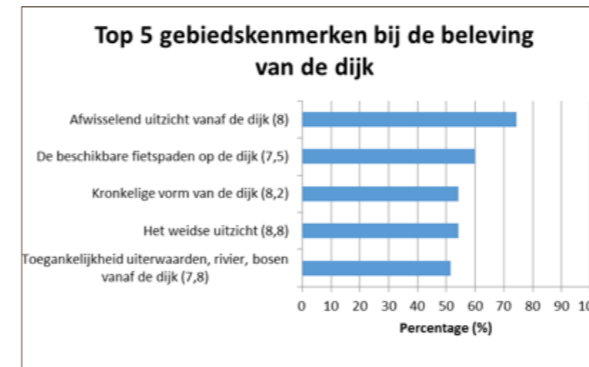

Emoties

De meest genoemde emoties zijn hier, net zoals voor het hele dijktraject, vrijheid en rust. Andere emoties die veel genoemd zijn: genieten, stilte, en blijheid.

Deze woorden beschrijven het gevoel dat de Sprok en Oversteek oproepen.

- Datum afname: 8, 11 en 14 augustus 2016
- Aantal geënquêteerden: 41
- Aantal respondenten gebiedskenmerken: dijk 35; rivier 35; binnen-buitendijks 33
- In de grafieken met top 5 staan de vijf hoogst gewaardeerde gebiedskenmerken, met het percentage respondenten dat het gebiedskenmerk belangrijk vindt en het gemiddelde cijfer dat zij toekennen aan het gebiedskenmerk.

Jeugdherinnering

71-jarige bewoner en 68-jarige bewoonster

Onze eerste ontmoeting was op de dijk. Het gras was drie centen hoog. We hebben ons onder de brug verloofd, alweer 45 jaar geleden.

67-jarige recreante

Ik heb vroeger nog tomaten geplukt op de kribben. Die kwamen daar doordat er tomaten van de schepen afvielen. Die gingen dan op de kribben groeien. Bij Millingen groeien ze nog. We gingen ook wel eens kolen zoeken op het strand.

63-jarige recreante

"In de jaren '90: de onberekenbare waterstand. Dat was heel bedreigend. Er waren evacuatieën en wij hadden evacuees in huis. Moeder had toen herinneringen aan de overstromingen toen ze 4 jaar was. Vader bleef achter om drijvende boomstammen bijeen te rapen."

62-jarige recreante

Als we vroeger uit waren geweest, gingen we 's nachts hier wel eens zwemmen. Dat gaf een heerlijk vrij gevoel. Alsof je op vakantie was.

Historie

51-jarige bewoner

"Als je fietst of over een struinp pad loopt, geeft de dijk zo'n andere dimensie dan vanuit de auto. Je beseft dat het zwaar bevochten is en mensen daar hun leven hebben gegeven voor de vrijheid. Dat maakt het extra bijzonder. Zeker als je beseft dat het voor veteranen, in combinatie met basisschoolleerlingen een soort terugkomplek is. Het is een moment van overdracht. Dat gaat alleen maar sterker gaat worden nu de wereld in verandering is."

De oversteek.

De brug ontvouwt zich, voor mij uit
spreidt licht zacht op de vloer
Haar boog omzoomt een bundel recht omhoog
het duister in waar water de sterren weerkaatsen.
Langzaam beweeg ik lichtmasten voorbij
Jonge levens zij aan zij

Symbolisch als een wonder
hun levens zo bijzonder.
Ingezonden door Hetty Willems

Nummer 10 in top 12
hoogst gewaardeerde
locaties: Spiegelwaal

62-jarige recreante

"Sinds het eiland er is kan je hier heerlijk vertoeven. Mensen moeten wel hun troep opruimen".

49-jarige recreante

"Wat opvalt, sinds de aanleg van de Spiegelwaal, is het aantal jongeren. Ze zwemmen, ze ontmoeten elkaar daar en gaan daar zitten met een deken en drankje. Zeker met mooi weer zijn er veel jongeren aan het zwemmen. Leuk om te zien. Het is een mooie vakantie stemming en hij is trendy aan het worden. Het geeft een natuur-in-de-stad-gevoel. Het is wel eng dat ze van die bruggen afspringen."

27-jarige bewoonster Lent

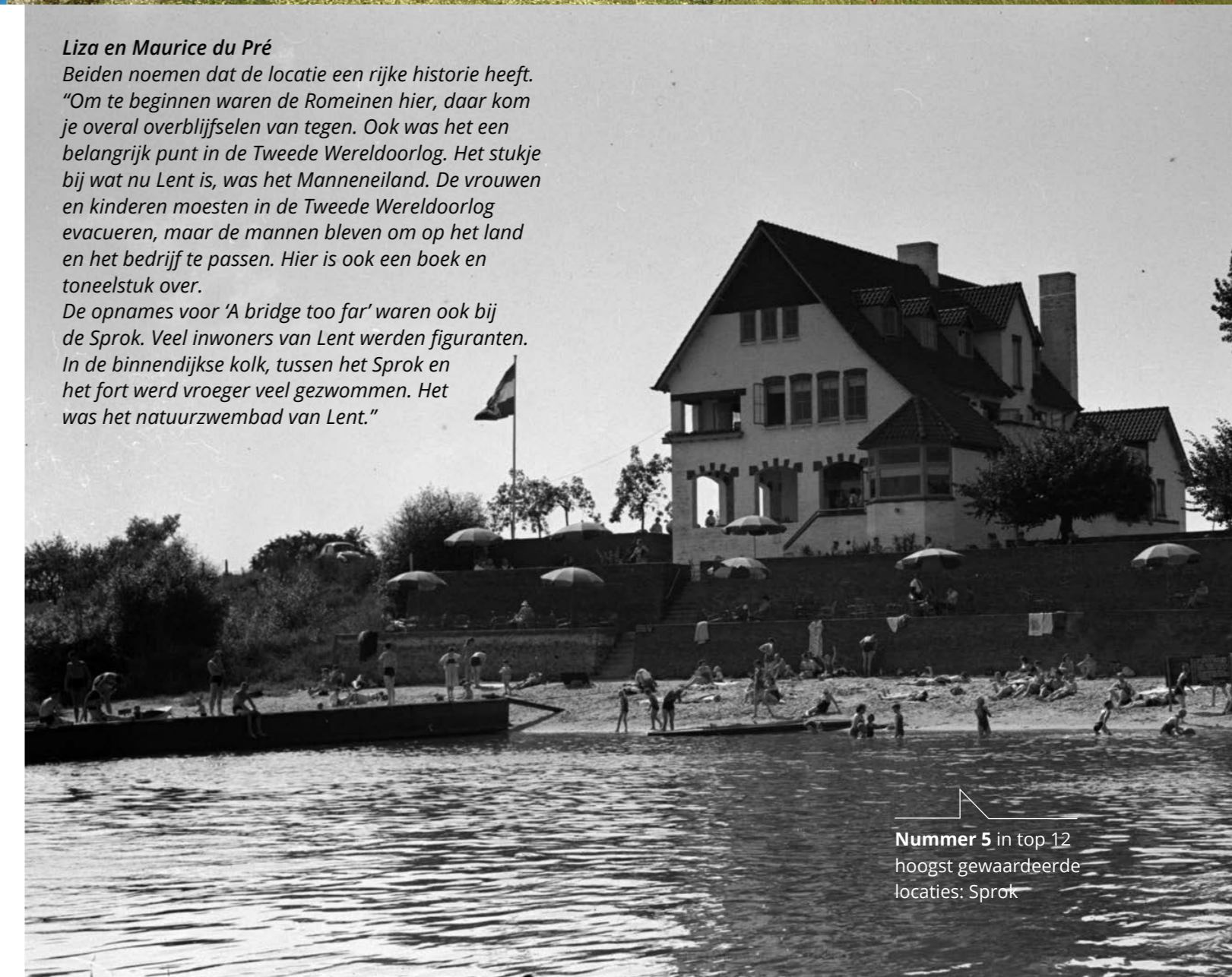
"Ik heb met argusogen de ontwikkeling van Electrabel na de explosie gevolgd. Vroeger waren het grasvlaktes. Nu staat het er vol. Toch is het wel bijzonder ik woon er nu zelf."

54-jarige bewoner

"Indrukwekkend hoe de Amerikanen tijdens de Tweede wereldoorlog hebben geprobeerd met kleine canvasbootjes over de Waal te crossen en door de uiterwaarden te stormen. Het hele militair-tactische verhaal is bijzonder."

Liza en Maurice du Pré

Beiden noemen dat de locatie een rijke historie heeft. "Om te beginnen waren de Romeinen hier, daar kom je overal overblijfselen van tegen. Ook was het een belangrijk punt in de Tweede Wereldoorlog. Het stukje bij wat nu Lent is, was het Manneneiland. De vrouwen en kinderen moesten in de Tweede Wereldoorlog evacueren, maar de mannen bleven om op het land en het bedrijf te passen. Hier is ook een boek en toneelstuk over. De opnames voor 'A bridge too far' waren ook bij de Sprok. Veel inwoners van Lent werden figuranten. In de binnendijkse kolk, tussen het Sprok en het fort werd vroeger veel gezwommen. Het was het natuurswembad van Lent."

Nummer 5 in top 12
hoogst gewaardeerde
locaties: Sprok

Nummer 7 in top 12 hoogst
gewaardeerde locaties:
Uiterwaarden

Beschouwing

De dijk is gebouwd om de achterliggende gebieden te beschermen tegen de krachten van het water. Maar, de dijk en het dijkgebied vervullen veel meer functies. De dijk wordt bijvoorbeeld ook gebruikt voor recreatie en verkeer. Bovendien is het dijkgebied voor uiteenlopende professionals een bron van inkomsten. Denk bijvoorbeeld aan agrariërs- en horecaondernemers in het gebied.

Veiligheid

Waterveiligheid (dijk als waterkering)

De kerntaak van Waterschap Rivierenland is het zorgen voor veilige dijken. Hierdoor kunnen mensen achter de dijk veilig wonen, werken en recreëren. Uit de interviews komt deze oorspronkelijke waterkerende functie van de dijk vaak terug. Een deel van de geïnterviewden ervaart problemen als gevolg van hoogwater of kwel, zoals ondergelopen kelders. Uit de enquête komt dit minder vaak naar boven. Opvallend is dat slechts 15% van de respondenten bij de dijk in eerste instantie aan waterveiligheid denkt.

Er zijn ook geïnterviewden die twijfelen aan de nut en noodzaak van het verhogen of verstevigen van de dijk. Zij vinden dat deze eerst goed moet worden onderzocht en dat er alleen versteviging plaats mag vinden als het écht nodig is. Zij vrezen onder meer de overlast en permanente (negatieve) veranderingen die de werkzaamheden kunnen veroorzaken. Deze twijfel is ook uitgesproken tijdens de kennisbijeenkomst.

Bij het vragen naar verhalen refereren gebruikers regelmatig aan de hoogwaterstand in de jaren '90. Toch staan gebruikers nauwelijks stil bij het belang van de dijk voor de veiligheid in het rivierengebied. Vinden daarom veel respondenten dat de noodzaak voor de veiligheid aantoonbaar moet zijn voordat de dijk verstevigd wordt?

Verkeersveiligheid

Door de uiteenlopende functies van de dijk, wordt deze ook op uiteenlopende manieren gebruikt. Dit zorgt voor overlast, irritaties en veiligheidsrisico's.

Uit de interviews, kennisbijeenkomst en enquêtes komt het belang van hogere verkeersveiligheid sterk naar voren. Van de geënquêteerden benoemt ruim 40% kansen voor verbetering. Zo wordt vaak de suggestie genoemd om de fietspaden te scheiden. Niet iedereen is daar voorstander van, omdat een mogelijk gevolg is dat gemotoriseerd verkeer harder gaan rijden. Ook hebben gebruikers aangegeven dat de dijk een 30-kilometerzone of zelfs autoluw of autovrij moet worden. Anderen vinden juist dat de dijk voor alle gebruikers toegankelijk moet zijn.

Op verkeersveiligheid zien mensen voornamelijk oplossingen die aansluiten op hun behoefte of belang. Hier lopen de meningen en wensen sterk uiteen. Dit komt vermoedelijk door de diversiteit aan gebruikers op de dijk zelf. Wanneer de dijk bijvoorbeeld wordt gebruikt door auto's of grote landbouwvoertuigen, kan dit conflict opleveren met een groep die rustig over de dijk wil fietsen.

Cultuurhistorie

Het gebied tussen Wolferen en Sprok heeft een rijke historie. Om te beginnen, lieten de Romeinen hier al sporen achter. Meer cultureel erfgoed komt voort uit de Franse tijd en de tweede helft van de 19^e eeuw. De Nederlandse verdedigingsforten zijn hier een voorbeeld van. Ook de Tweede Wereldoorlog, met Lent als frontlinie, is van grote invloed geweest op de beleving van dit gebied. De cultuurhistorische bebouwing is voor 55% van de bewoners van het gebied en 44% van de recreanten van buiten het plangebied een belangrijk gebiedskenmerk van de binnen- en buitendijkse gebieden. Bij een klein deel van de geënquêteerden (7%) roept het dijkgebied bovendien nostalgische gevoelens op. Ook uit de kennisbijeenkomst en de interviews komt het belang van de cultuurhistorie als gebiedskenmerk naar boven. Er is al een deel van de historie verloren, maar het is volgens enkele geïnterviewden belangrijk om wat resteert te bewaren. Volgens hen is een duidelijke visie nodig op archeologische en cultuurhistorische inbedding in het gebied.

Een deel van de respondenten, met name bewoners van het gebied, is zich bewust van de rijke historie. Zij zouden graag meer historische kennis ontsluiten en de historie beter zichtbaar maken voor bewoners en publiek.

Natuur

Het dijkgebied is rijk aan natuurwaarden. De laatste jaren is de biodiversiteit teruggekomen. Het gebied is divers en dynamisch en heeft volgens Staatsbosbeheer potentie voor verdere natuurontwikkeling in de uiterwaarden.

De dijk wordt door veel mensen gezien als een platform vanaf waar zij het prachtige landschap rondom de dijk en de rivier bekijken. Het meest genoemde (70%) gebiedskenmerk van de dijk is in de enquête het afwisselende uitzicht vanaf de dijk. Dit wordt ook hoog gewaardeerd, met een 8,2. Ook in de interviews wordt de schoonheid van het afwisselende landschap genoemd. Bijna de helft van de geënquêteerden zegt de afwisseling een belangrijk gebiedskenmerk te vinden. 44% van hen vindt de begroeiing in de uiterwaarden een belangrijk gebiedskenmerk. Beide kenmerken worden gemiddeld met een 8 gewaardeerd. Het gebied kan bovendien een verbindend gebied zijn in een groter netwerk van aaneengesloten natuur. Ook naast de uiterwaarden zijn er veel mogelijkheden voor natuur in het dijkgebied, denk bijvoorbeeld aan Landgoed Loenen, Park Danenberg, bloemrijke dijken en binnendijkse bossen.

Het dijkgebied biedt mogelijkheden voor natuurontwikkeling. Veel recreanten van buiten het plangebied en bewoners geven aan dat zij de schoonheid van het gebied en de huidige natuur in het gebied waardevol vinden.

Landbouw en Wonen

De waardering voor het woongebied is hoog onder de bewoners uit het projectgebied. Als eerste voor het rustige wonen in de nabijheid van de stedelijke voorzieningen. Als tweede voor de rijke historie in dit deel van de Betuwe zoals de oude hoogstamboomgaarden in voedselrijke grond. Investeren in natuurontwikkeling in de uiterwaarden staat vrijwel haaks op investeren in het dijkgebied als productieve landbouwgrond of als woongebied. Door de historie, natuur en esthetiek van het gebied is het een aantrekkelijk gebied om te wonen. Er zijn daarom ook enkele respondenten die in plaats van ruimte voor natuurontwikkeling, graag meer ruimte voor woningbouw op en aan de dijk zouden zien. Agrarisch landgebruik in het gebied is de laatste jaren afgenomen. Uit de kennisbijeenkomst komt naar boven dat agrarisch landgebruik wel kenmerkend

is voor het gebied. Bovendien blijkt uit een interview dat het gebied erg geschikt is voor landbouw. Gezien de mondiale voedselproductie en scheve verdeling, zou volgens een geïnterviewde juist geïnvesteerd moeten worden in landbouw in het plangebied.

Verskillende functies binnen het dijkgebied concurreren met elkaar. Waarbij de landbouw de laatste decennia ruimte heeft gemaakt voor natuurontwikkeling en wonen. Er kan niet tegelijkertijd worden gekozen voor uiterwaarden als natuurontwikkeling, woongebied én landbouwgrond voor voedselproductie.

Recreatie

Toenemende recreatiedruk

Bijna alle respondenten recreëren in dit gebied en komen van ver om te ontspannen. Er zijn veel recreatiemogelijkheden. De natuur, historie en esthetiek zorgen voor een totaalplaatje dat een vakantiegevoel opwekt. De nieuwe Spiegelwaal bij Nijmegen creëert mogelijkheden voor waterrecreatie en sport. Door de uiteenlopende mogelijkheden neemt de recreatiedruk toe. Dit is enerzijds goed voor horecaondernemers, anderzijds dreigt dit de rust in het gebied te verstoren, met name in het weekend en het hoogseizoen. Momenteel geven enkele gebruikers aan dat er weinig bankjes en horecagelegenheden zijn voor recreanten van buiten het plangebied. Hierin zou volgens sommige gebruikers geïnvesteerd kunnen worden. Bovendien liggen hier kansen om de dorpskernen van Slijk-Ewijk en Oosterhout beter te benutten.

Toegankelijkheid

Voor veel dijkgebruikers is de dijk een platform om toegang te krijgen tot bijvoorbeeld de uiterwaarden. De toegankelijkheid van de uiterwaarden vinden veel mensen belangrijk.

Het totaalplaatje en de toegankelijkheid van het gebied biedt het veel mogelijkheden voor recreatie. Het gebied moet echter wel ingericht zijn om met de toenemende recreatiedruk om te gaan.

Tot slot

Het Belevingswaardeonderzoek is in de zomermaanden sterk participatief ingericht met een hoge zichtbaarheid in het plangebied. Tijdens deze zomermaanden is de doelgroep schoolgaande jongeren niet bereikt. Met het afronden van dit beeldverslag vermindert de interactie en participatie met de omgeving (m.u.v. de klankbordgroep).

Een quick scan afnemen onder 20 jongeren kan dienen als appendix op het BWO. Geef daarnaast continuïteit in publiekscommunicatie en participatie. Denk daarbij aan de overdracht van de Facebook pagina van het dijkteam aan de externe klankbordgroep. Het WSRL kan dit faciliteren.

Niet alle typen wensen vanuit de omgeving liggen primair op het bordje van het waterschap. Na een adequate afweging kan het waterschap deze wensen agenderen bij de verantwoordelijke instanties, zoals het onderwerp 'cultuurhistorie & identiteit' bij de gemeente Overbetuwe. Clusters waar het waterschap direct verantwoordelijk voor is of direct bij betrokken is, kan het waterschap participatief uitwerken. Dit kan het waterschap doen met thematische werkgroepen waarin lokale overheid, instellingen, bewoners en ondernemers op maat participeren. Bijvoorbeeld een werkgroep Verkeer, veiligheid & toegang.

Voor bewoners en ondernemers dient de dijk als belangrijke verkeersontsluiting en uitwaagegebied. Tijdens de uitvoering is proportionele communicatie met bewoners en samenwerken met belangengroepen zoals de Dorpsraad Oosterhout en Historische Kring essentieel voor een vlotte en doelmatige realisatie. Daarnaast is het een kans om tijdens de uitvoering op een creatieve manier de werkzaamheden en te realiseren wensen te laten zien. Dit versterkt de zichtbaarheid van het waterschap. Een 'route app', 'mobiele werk in uitvoering tribune', 'kijkje onder de dijk' of 'dagje mee met de aannemer' zijn enkele voorbeelden.

Samenvattend geeft het dijktraject Wolferen – Sprok het waterschap kansen voor positieve profilering en volop mogelijkheden voor een duurzame relatie met de omgeving.

Dank aan de volgende bewoners en recreanten voor hun prachtige inzendingen:

Dick van Altena (liedjes Moan bove de Betuwe & Hotel de Betuwe)
Hetty Willems (gedicht De Oversteek)
John Hoogendoorn (jeugdherinneringen)
Trudy Blom (foto Sneeuwpret aan de dijk bij Slijk-Ewijk)
Antoinette Berns (foto Hoogwater bij Oosterhout)
Maurice du Pré (foto Sprok)
Cor van der Horst (foto fietsers dijk Oosterhout)

Nijmegen, oktober 2016

Het belevingswaardenonderzoek is uitgevoerd door
Bureau Stroom in samenwerking met Witteveen+Bos,
in opdracht van Waterschap Rivierenland.

Auteursrecht voorbehouden
© 2016 Bureau Stroom, Nijmegen

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden auteurs geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich gaarne aanbevolen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bureau Stroom.

BUREAU **stroom**

Bureau Stroom, Postbus 6848, 6503 GH Nijmegen,
06 5074 77 50
jos.ijkhout@bureaustroom.nl